

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3281/2018. (VII. 20.) AB VÉGZÉSE

bírói kezdeményezés alapján indult eljárás megszüntetéséről

Az Alkotmánybíróság tanácsa jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló bírói kezdeményezés tárgyában meghozta a következő

v é g z é s t:

Az Alkotmánybíróság a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 531. § (5) bekezdés alaptörvény-ellenességének megállapítására, továbbá annak a „valamint – ha szükséges – a vádlott által indítványozott további bizonyítást vesz fel. A másodfokú bíróság az eljárás eredményétől függően [...] helybenhagyja, megváltoztatja” szövegrésze megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezés tárgyában az eljárást megszünteti.

I n d o k o l á s

- [1] 1. A Szombathelyi Törvényszék bírói tanácsa (a továbbiakban: indítványozó) az előtte 18.Bf.140/2017. szám alatt folyamatban lévő eljárást felfüggesztette, és egyidejűleg az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 25. §-a alapján bírói kezdeményezéssel fordult az Alkotmánybírósághoz. Abban kérte, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 531. § (5) bekezdés alaptörvény-ellenességét, és semmisítse meg a törvényhely „valamint – ha szükséges – a vádlott által indítványozott további bizonyítást vesz fel. A másodfokú bíróság az eljárás eredményétől függően [...] helybenhagyja, megváltoztatja” szövegrészét.
- [2] A bírói indítvány alapjául szolgáló büntetőeljárással kapcsolatosan az indítványozó előadta, hogy abban a Körmenyi Járásbíróság, mint elsőfokú bíróság a vádlott bűnösségét a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 326. § (1) bekezdés a) pontja alapján társtettesként elkövetett orgazdaság bűntette miatt állapította meg. A büntetőeljárást az elsőfokú bíróság a Be. XXV. fejezete alapján, a távollévő terhelttel szembeni eljárás szabályai szerint folytatta le miután az ügyészség 2015. április 15-én arra indítványt terjesztett elő. Ezt követően öt elsőfokú bírósági tárgyalási nap vonatkozásában került sor a terhelt hirdetményi úton történt idézésére és a neki szánt hivatalos iratok hirdetményi úton történt kézbesítésére. A terhelt tartózkodási helye az elsőfokú eljárás befejezéséig nem vált ismertté.
- [3] Utalt rá az indítványozó, hogy utóbb, a másodfokú eljárásban a törvényszék megállapította, hogy az elfogatóparancs kibocsátását követően a hatóságok több mint egy éven keresztül nem keresték a terheltet az utolsó ismert lakó- és tartózkodási helyén. Nem teljesítették továbbá a vádlott életvitelének, valamint családi, munka és egyéb kapcsolatainak a felderítésére irányadó kötelezettségüket sem, így a körözésre irányadó szabályok nem érvényesülhettek. Ez a körülmény is oka volt az indítványozó szerint annak, hogy az elsőfokú ítélet meghozatalára a terhelt távollétében került sor 2016. március 21-én.
- [4] Az elsőfokú ítélet ellen a vádlott kirendelt védője élt fellebbezéssel. A Szombathelyi Törvényszék az ügyben 2017. január 10-re és január 25-re nyilvános ülést tűzött ki. Az Alkotmánybíróság a 21/2016. (XI. 30.) AB határozata alapján azonban a törvényszék egy másik tanácsának a kijelölése vált szükségessé. A törvényszék újabb tanácsa 2017. március 14-re és március 28-ra ismét nyilvános ülést tűzött ki, amelyekre azonban a vádlott és védője idézése nem volt szabályszerű. Új tárgyalási határnapként a bíróság ezt követően 2017. június 6-át jelölte ki. A Győri Rendőrkapitányság 2017. április 22-én elfogta és őrizetbe vette a vádlottat, majd 2017. április 24-én előállította a Szombathelyi Törvényszékre, amely bíróság elrendelte a terhelt előzetes letartóztatását. A terhelt tartózkodási helyének ismertté válása miatt a másodfokú bíróság az ügyben tárgyalást tűzött ki.
- [5] A terhelt a másodfokú tárgyalás megtartását megelőzően többirányú indítványt terjesztett elő, és a kirendelt védője helyett védőt hatalmazott meg. A bíróság több időpontban is biztosította számára az iratok megismeréséhez fűződő jogának az érvényesítését, az irattanulmányozást, egyúttal megszüntette az előzetes letartóztatását, és intézkedett a lakhelyelhagyási tilalom elrendelése iránt.
- [6] A másodfokú eljárásban a törvényszék megállapította, hogy az írásban és a szóban indítványozott védelmi bizonyítás az elsőfokú eljárásban lefolytatott bizonyítás új szempontok figyelembe vételével történő megismétlését, új bizonyítékok megvizsgálását célozta. Ennek eredményei pedig az első fokon felvett bizonyítás eredmé-

nyét is befolyásolni képesek, és az elsőfokú döntéssel nem egyező következtetések levonásának is alapjául szolgálhatnak. Ezért úgy ítélte meg a másodfokú bíróság, hogy a másodfokú eljárásban indokolt a bizonyítás elrendelése. A másodfokon folytatott bizonyítás eredményessége azonban a tényállás olyan mértékű megváltoztatását igényelné, amelyhez csak a meglévő bizonyítékok felülmérlegelésével lehet eljutni. Ilyen felülmérlegelésre azonban a másodfokú bíróságnak nincs joga.

- [7] A másodfokú bíróság aggályosnak tartotta, hogy a terhelt indítványai alapján a bizonyítás fentiek szerinti lefolytatására a másodfokú eljárásban nincs lehetőség. Ebben az esetben ugyanis a terhelt hiába terjesztette elő a bizonyítási indítványait, az elsőfokú ítélet tényállásának a megváltoztatását – a felülmérlegelés tilalma miatt – nem tudja elérni. Problémásnak tartotta továbbá a másodfokú bíróság, hogy a bizonyítás elrendelése a bíróság diszkrecionális jogkörébe tartozik, amely döntés ellen nincs helye önálló jogorvoslatnak. A másodfokú eljárást lezáró határozatot pedig a terhelt rendes jogorvoslattal nem tudja minden esetben megtámadni – hiszen harmadfokú eljárásnak csak korlátozott körben, ellentétes tartalmú első- és másodfokú határozatok esetén van helye –, ezáltal – az indítványozó szerint – sérül az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében biztosított jogorvoslathoz való alapjoga.
- [8] Az indítványozó a kifogásait arra a megközelítésre alapította, amely szerint a távollévő terhelttel szemben folytatható eljárás valamennyi egyéb esetében – vagyis ha a terhelt tartózkodási helye nem a másodfokú eljárásban, hanem akár az eljárás korábbi, akár későbbi szakaszában válik ismertté – lehetősége van a terheltnek arra, hogy rendes jogorvoslati lehetőség vagy – az új eljárás lehetőségét is magába foglaló – rendkívüli jogorvoslat útján vitassa az eljárásban felhasznált bizonyítékokat. Ezekhez képest kivételt jelent az indítványozó által kifogásolt Be. 531. § (5) bekezdése szerinti eljárás, vagyis az, ha a terhelt tartózkodási helye a másodfokú eljárásban válik ismertté, ahogyan arra a jelen ügyben is sor került. Ilyenkor ugyanis a másodfokú bíróság tárgyalást tűz ki, azon a vádlottat kihallgatja, valamint – ha szükséges – a vádlott által indítványozott további bizonyítást vesz fel. Ezt követően a másodfokú bíróság az eljárás eredményétől függően az elsőfokú bíróság ítéletét helyben hagyja, megváltoztatja, vagy hatályon kívül helyezi, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja. Az indítványozó álláspontja szerint így nem szükségszerűen kerül sor olyan jogorvoslatra, amelynek keretében teljes, a terhelt távollétében lefolytatott bizonyítás kereteit meghaladó bizonyítási eljárás lefolytatásának is helye van. Az indítványozó tehát abban látja a jogorvoslathoz való jog sérelmét, hogy a tényleges jogorvoslati eljárás nem garantált.
- [9] Aggályos ez a szabályozási megoldás az indítványozó szerint azért is, mert a terheltnek, akinek a tartózkodási helye a másodfokú eljárás ideje alatt vált ismertté, az elsőfokú bírósági határozat ellen sincs jogorvoslati joga, hiszen a döntésről ténylegesen nem is szerez tudomást. Az indítványozó szerint a tudomásszerzést a hirdetményi kézbesítés nem pótolja. A védő jogorvoslathoz való joga pedig a terhelt lehetőségeinek a korlátozását nem kompenzálja.
- [10] Úgy vélte az indítványozó, hogy a terhelt helyzete hátrányosabb abban az esetben, ha a másodfokú eljárás ideje alatt válik ismertté a tartózkodási helye, mintha arra – akár korábban, akár később – az eljárás egy másik szakaszában kerül sor. Az ugyanakkor, hogy a terhelt tartózkodási helye konkrét esetben mikor válik ismertté, a szerencsén, a körülményeken, a hatóságok aktivitásán és eljárásának az eredményességén múlik, előre kiszámíthatatlan.
- [11] Az alaptörvény-ellenesség körében az indítványozó felhívta az Alaptörvény T) cikk (3) bekezdését, amely rendelkezés értelmében jogszabály nem lehet ellentétes az Alaptörvénnyel. Erre figyelemmel szükségesnek tartotta megvizsgálni, hogy a terhelt számára a Be. 531. § (5) bekezdésében biztosított jogorvoslati lehetőségek összhangban állnak-e az Alaptörvény rendelkezéseivel.
- [12] Az alkotmányossági vizsgálatot az indítványozó egyrészt az Alaptörvény XV. cikk (1) és (2) bekezdéseire figyelemmel tartotta indokoltnak. A felhívott alaptörvényi rendelkezések sérelmét azért tartotta megállapíthatónak, mert álláspontja szerint nem azonos a terhelt helyzetétől függően, hogy az eljárás mely szakaszában válik ismertté a tartózkodási helyük, és azon terhelt, aki a másodfokú eljárásba lép be először személyesen, hátrányosabb helyzetben van a később vagy korábban feltalált terhelttekhez képest a Be. 531. § (5) bekezdés szabályozásánál fogva. Ez a különbségtétel pedig az adott körbe tartozó terhelt terhére indokolatlan, annak nincs észszerű oka.
- [13] Másrészt megállapíthatónak tartotta az indítványozó a kifogásolt jogszabályhely alaptörvény-ellenességét az Alaptörvény XXVIII. cikk (1), (3) és (7) bekezdéseivel összefüggésben is, érdemi indokolást ugyanakkor kizárólag a rendelkezés (7) bekezdését érintően fejtett ki. Ennek értelmében aggályokat vet fel, hogy azt a másodfokú határozatot, amely irányát tekintve az elsőfokú határozattal megegyezik, a terhelt nem támadhatja meg rendes jogorvoslattal. A Be. 531. § (5) bekezdése az indítványozó szerint egy jogorvoslati jogot kizáró helyzetet szabályoz, ezáltal pedig az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésének a megsértését valósítja meg.

- [14] 2. Az Alkotmánybíróság felhívása nyomán az indítványozó eredeti indítványát az alábbiakkal egészítette ki.
- [15] Az Alkotmánybíróság azon tájékoztatására figyelemmel, amely szerint az indítványozó által kifogásolt jogszabályhely, a Be. 531. § (5) bekezdés alaptörvény-ellenességét a testület 22/2014. (VII. 15.) AB határozatában (a továbbiakban: Abh1.) több alaptörvényi rendelkezés alapján is megvizsgálta, az indítványozó úgy nyilatkozott, fenntartja az eredeti beadványában foglaltakat.
- [16] Utalt rá az indítványozó, hogy az Abh1. alapjául alkotmányjogi panasz eljárás szolgált, amelyhez képest a jelen, bírói kezdeményezésen alapuló eljárásban az alaptörvény-ellenességgel kapcsolatos kifogások más megközelítésben vizsgálhatók. Az eltérő megközelítés pedig más következtetések levonásához vezethet. Erre figyelemmel az indítványozó szerint a kifogásolt jogszabályhely nem csupán az Alaptörvény XV. cikkének (törvény előtti egyenlőség) és a XXVIII. cikk (7) bekezdésének (jogorvoslati jog) a sérelmét veti fel, hanem az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, a jogállam és a jogállami berendezkedés alapértékeit „ennél jóval szélesebb körben érinti.” (indítvány-kiegészítés 3. oldal)
- [17] Megsértett alaptörvényi rendelkezésként ezen felül az indítványozó nevesítette az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdését és XXVIII. cikk (1) bekezdését (tisztességes eljárás jog), a XXVIII. cikk (3) bekezdését (védelemhez való jog), valamint R) cikkét (jogbiztonságként).
- [18] Úgy vélte az indítványozó, hogy a szabályozás azáltal, hogy ellentétes az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdéseiből fakadó követelményekkel, a jogállamiság sérelmét is megvalósítja. Megfogalmazta továbbá aggályait a szabályozás kiszámíthatósága tekintetében arra figyelemmel, hogy a terhelt eljárási lehetőségei attól függenek, a tartózkodási helye az eljárás mely szakaszában válik ismertté. Mivel pedig a szabályozás különbséget tesz ezen terhelti lehetőségek között, egyes terheltekhez képest kedvezőbb helyzetbe hozza. Ilyen különbségtételt ugyanakkor az indítványozó az eljárások időben történő befejezése érdekében nem tartott indokoltnak.
- [19] Az alaptörvény-ellenesség legfőbb okát az indítványozó abban látta, hogy a másodfokú bíróság diszkrecionális döntésén múlik, hogy a terhelt által kért bizonyítási indítványoknak helyt ad-e. Azon túl ugyanis, hogy a másodfokú bíróság a terheltet tartózkodási helyének az ismertté válását követően köteles meghallgatni, bizonyítási indítványait nem köteles elfogadni, azokról saját belátása szerint dönt. Így adott ügyben nem feltétlenül kerül sor teljes körű bizonyításra. Utalt az indítványozó arra is, hogy lehetőség van ugyan utóbb perújítás kezdeményezésére, gyakorlati tapasztalatai alapján azonban azt nem találja kielégítő megoldásnak. A bizonyítás korlátozott lehetőségei pedig a terhelt védelemhez való joga megsértésének a megállapítását is indokoltá teszik.
- [20] Az alaptörvény-ellenességet az indítványozó olyan módon tartotta kizárhatónak, ha a törvény a másodfokú eljárásban a bizonyítási indítványok elutasítása ellen másodfellebbezést vagy a másodfokú eljárást lezáró határozat ellen rendes jogorvoslati lehetőséget biztosítana a terhelt számára.
- [21] Az indítványozó kifejtette, hogy az általa kifogásolt alapjogi korlátozásoknak nem adja kellő indokát az, hogy a büntetőeljárásban érvényesülnie kell az észszerű idő követelményének. Ezen álláspontját a hazai igazságügyi helyzet elemzéséből vonta le. Nem tekintette ezért igazi, tartalmi érvek az indítványozó az Abh1. azon megállapítását, amely szerint a perek elhúzódásának a megakadályozása és az e mögött húzódó társadalmi és egyéni érdek védelme indokolt alapjogi korlátozást von maga után.
- [22] Annak következtében pedig, hogy a terhelt számára rendelkezésre álló bizonyítási és jogorvoslati lehetőségek attól függően kedvezőbbek vagy kedvezőtlenebbek, hogy az eljárásban annak mely stádiumától vesz részt személyesen, az indítványozó meglátása szerint felmerül a kiszámíthatóság, mint a jogrendszerrel szembeni követelmény sérelme is. Ezzel összefüggésben az indítványozó az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésére, másutt az R) cikkére utal.
- [23] Önmagában is aggályosnak tartotta az indítványozó azt is, hogy a távollévő terhelt számára a bíróság az iratokat hirdetményi úton kézbesíti, amely jogintézmény alkalmazásakor nem igazolható, hogy az irat, információ ténylegesen eljut a terhelthez. Hozzátette, hogy a bíróság tudomása szerint a konkrét eljárásban a terheltet öt alkalommal idézték, és a kézbesítés egyszer sem volt igazolható. Az indítványozó úgy vélte, ezen körülmények már önmagukban is felvetik a tisztességes eljárás jog sérelmét.
- [24] Mindezek miatt az indítványozó szerint az Alkotmánybíróságnak az Abh1. megállapításait elfogadva, de azon túl is lépve, a jogintézményt dinamikájában vizsgálva kellene levonni következtetéseit az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésének, XV. cikkének, XXIV. cikk (1) bekezdésének, XXVIII. cikk (1), (3) és (7) bekezdéseinek, R) cikkének és B) cikk (1) bekezdésének a megsértése miatt.

- [25] 3. Az Alkotmánybíróság elsőként azt vizsgálta, hogy a bírói indítvány megfelel-e az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdésében és az Abtv. 25. §-ában, 51. §-ában, 52. § (1) bekezdésében, 52. § (1b) bekezdés a)–f) pontjaiban, továbbá az 52. § (4)–(6) bekezdéseiben foglalt követelményeknek, illetőleg fennáll-e az indítvány érdemi vizsgálatának egyéb akadályai.
- [26] Ezen vizsgálat során az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a jogalkotó döntése alapján 2018. július 1-jén lépett hatályba a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: új Be.), amelynek 879. §-a értelmében a Be. hatályát veszítette. Ennek következtében a törvény indítványozó által támadott rendelkezése is hatálytalanná vált. Az új Be. az Átmeneti rendelkezések között, a 868. § (1) bekezdésében előírja, hogy a törvény rendelkezéseit – a 868–876. §-ban meghatározott eltérésekkel – a hatálybalépésekor folyamatban lévő büntetőeljárásokban is alkalmazni kell. Az átmeneti rendelkezések áttekintésével megállapította az Alkotmánybíróság, hogy az indítványozó által kifogásolt jogszabályhellyel összefüggő külön eljárás, vagyis az eljárás a távollévő terhelttel szemben szabályai az átmeneti rendelkezések főszabálya alá esnek. Ez azt jelenti, hogy az indítványozónak az előtte folyamatban lévő ügyben már nem a támadott törvényi rendelkezés alapján kell meghoznia érdemi döntését, mivel a felfüggesztett eljárást az új Be. rendelkezései alapján kell folytatnia. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy az Ügyrend 67. § (1) bekezdése és (2) bekezdés e) pontja értelmében az indítvány tárgytalanná, annak következtében pedig okafogyottá volt.
- [27] Az Alkotmánybíróság ezért a bírói kezdeményezésre indult eljárást az Abtv. 59. §-a alapján jelen végzéssel megszüntette.
- [28] 4. Az Alkotmánybíróság az eljárás megszüntetését megállapító végzés szokásos tartalmától eltérően szükségesnek tartotta ugyanakkor, hogy – a jogszabályi háttér változásából adódó kivételes helyzetre figyelemmel – az indítvány elbírálhatóságával és a kapcsolódó jogszabályi rendelkezések alkalmazásával összefüggésben rámutasson az alábbiakra.
- [29] Az Alkotmánybíróság fontosnak tartja megjegyezni, hogy a döntéseit jellemzően több testületi ülésen megvitatva fogadja el.
- [30] Az eljárási határidőt érintően jelzi az Alkotmánybíróság, hogy az indítványozó 2018. január 22-én terjesztette elő az indítványát. Az Alkotmánybíróság az indítvány érkezését követő néhány napon belül, 2018. január 30-án megküldte a tájékoztatását az indítványozónak, és abban 30 napon belüli nyilatkozattételre kérte. A tájékoztatást a bíróság 2018. február 1-jén átvette. Az indítvány kiegészítését az indítványozó azonban csak 2018. április 10-én küldte meg. Amikor tehát az indítvány-kiegészítés az Alkotmánybíróságra megérkezett, az ügy elbírálására rendelkezésre álló 90 napos határidő (2018. április 23.) már majdnem teljes egészében eltelt.
- [31] 4.1. Utal az Alkotmánybíróság arra is, hogy az indítvány egyes elemei nem feleltek meg a bírói indítványokkal szemben támasztott követelményeknek.
- [32] Az Abtv. 52. § (1b) bekezdés e) pontja értelmében az indítványnak indokolást kell tartalmaznia arra nézve, hogy a sérelmezett jogszabályi rendelkezés miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezésével. Nem adott elő ugyanakkor az indítványozó az érdemi alkotmánybírósági vizsgálatot megalapozó indokolást az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését, R) cikkét, I. cikk (3) bekezdését, XXIV. cikk (1) bekezdését és XXVIII. cikk (3) bekezdését érintően. Megsértésüket közvetve, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) és (7) bekezdéseinek, valamint a XV. cikknek a feltételezett megsértéséből vezette le, azokhoz kapcsolódóan önálló, érdemi vizsgálatot önmagában megalapozó érvelést nem fejtett ki. Megfelelő indokolás hiányában nincs helye az indítványi elem érdemi elbírálásának.
- [33] Utal rá továbbá az Alkotmánybíróság, hogy az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése a közigazgatási hatósági eljárás vonatkozásában fogalmazza meg a tisztességes eljárás követelményét, így a jelen bírói indítvány alapjául szolgáló bírósági eljárás és ezen alaptörvényi rendelkezés között nem állapítható meg összefüggés. A folyamatban lévő büntetőeljárásban az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésének a sérelme fel sem merül. Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése pedig az Alkotmánybíróság gyakorlatában kikristályosodott általános alapjogvédelmi tesztet deklarálja. Így ezen körülmények is akadályát jelentették a hivatkozott sérelem önálló vizsgálatának.
- [34] 4.2. Az indítvány további elemeit érintően az alábbi okok miatt sem volt lehetőség érdemi vizsgálatra.
- [35] 4.3. Az indítványozó előadása szerint a másodfokú bíróság aggályosnak tartotta, hogy a terhelt indítványai alapján nincs lehetőség a bizonyítás teljes körű lefolytatására a másodfokú eljárásban. A terhelt hiába terjeszti

elő a bizonyítási indítványait, az elsőfokú ítélet tényállásának a megváltoztatását – a felülmérlegelés tilalma miatt – nem tudja elérni. Problémásnak tartotta ezzel összefüggésben azt is, hogy a bizonyítás elrendelése a bíróság diszkrecionális jogkörébe tartozik, amely döntés ellen nincs helye önálló jogorvoslatnak.

- [36] Az indítványozó kifogásait érintően utal rá az Alkotmánybíróság, hogy a Be. 351. § (1) bekezdése értelmében a másodfokú bíróság a határozatát főszabály szerint az elsőfokú bíróság által megállapított tényállásra alapítja. Kivétel azonban az az eset, ha az elsőfokú bíróság ítélete megalapozatlan, illetőleg a fellebbezésben új tényt állítottak vagy új bizonyítéokra hivatkoztak, és ennek alapján a másodfokú bíróság bizonyítási eljárást folytat le. A kivételek sorát a támadott jogszabályhely is bővíti. Annak értelmében ugyanis amennyiben a másodfokú eljárás tartama alatt válik ismertté a korábban ismeretlen helyen tartózkodó terhelt tartózkodási helye, akkor a másodfokú bíróságnak nincs választási lehetősége, hogy melyik eljárási formát válassza és tanácsulást vagy nyilvános ülést tűzzön ki. A törvény kötelező rendelkezése folytán tárgyalást kell tartania. A tárgyalás kitézése a másodfokú eljárásban is egyet jelent a bizonyítás lefolytatásával. A Be. 353. §-a értelmében a másodfokú eljárásban bizonyításnak valóban csak korlátozott körben van helye. A másodfokú bíróságnak ugyanakkor nemcsak arra van lehetősége, hogy a Be. 370. § alapján az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztassa (Be. 372. §), hanem arra is, hogy – a törvényben meghatározott esetekben – hatályon kívül helyezze, egyúttal az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítsa (Be. 373. §). A bíróságok évtizedek alatt alakították ki – épp a jogorvoslatihoz való jog érvényesítése jegyében – azt a gyakorlatot, hogy ha a másodfokú eljárásban olyan részletes bizonyítást kellene lefolytatni, amely lényegében az elsőfokú eljárás megismétlését jelentené, a bizonyítás helyett a másodfokú bíróság él az elsőfokú határozat hatályon kívül helyezésének és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasításának a lehetőségével. (például: EBH2011. 2385., EBH2011. 2388., EBH2018. B.8.) Ezen felül a Be. 408. §-a értelmében a bíróság jogerős ítéletével szemben perújításnak is van helye. Így egyrészt a bíróság számára korrekciós, másrészt a terhelt számára jogorvoslati lehetőség áll rendelkezésre, amelynek segítségével a másodfokú eljárásban megengedett bizonyítás korlátai túlléphetők. A jogalkotó a másodfokú bíróságot tehát megfelelő eszközökkel ruházta fel ahhoz, hogy ha az előtte folyó eljárásban – akár azért, mert a terhelt akkor kapcsolódik be az eljárásba, akár más okból – igazolódik, hogy a tényállás nem megalapozott, az elsőfokú eljárásban folytatott bizonyítás nem volt teljes körű, azt orvosolja. A bizonyítás elrendelése egyéb esetekben is – akár a rendes eljárás, akár a távollévő terhelt eljárás szabályai alapján folyik az eljárás – a bíróság diszkrecionális jogköre, amely ellen nincs helye önálló jogorvoslatnak. Épp egy olyan szabályozással hozná a jogalkotó a terheltet érintett csoportját a többiekhez képest indokolatlanul előnyös helyzetbe, ha a bíróságnak előírná a bizonyítás kötelező elrendelését, amennyiben a terhelt a másodfokú eljárásban kerül elő.
- [37] 4.4. Az indítványozó kifogásolta, hogy a másodfokú eljárást lezáró határozatot a terhelt rendes jogorvoslattal nem tudja minden esetben megtámadni. A külön eljárás valamennyi egyéb esetében – vagyis ha a terhelt tartózkodási helye nem a másodfokú eljárásban, hanem akár az eljárás korábbi, akár későbbi szakaszában válik ismertté – lehetősége van ugyanakkor a terheltnek arra, hogy a bíróság döntését rendes jogorvoslati lehetőség vagy – az új eljárás lehetőségét is magába foglaló – rendkívüli jogorvoslat útján vitassa. Az indítványozó álláspontja szerint így a kifogásolt esetben nem szükségszerűen kerül sor olyan jogorvoslatra, amelynek keretében teljes – a terhelt távollétében lefolytatott bizonyítás kereteit meghaladó – bizonyítási eljárás lefolytatásának is helye van. A kifogásolt jogszabályi rendelkezést az indítványozó ezen okokból is alaptörvény-ellenesnek tartotta.
- [38] Ahogyan azt az indítványozó maga is állította, a másodfokú eljárásba bekapcsolódó terhelt az esetek egy részében – akkor, ha helye van harmadfokú eljárásnak – élhet rendes jogorvoslattal. Azon esetekben pedig, ha a másodfokú döntés ellen nincs helye rendes jogorvoslatnak, a terhelt a jogerős ítélettel szemben perújítási indítványt terjeszthet elő a Be. 531. § (7) bekezdése alapján. Ebben az esetben a perújítás elrendelése nem törvényi lehetőség, hanem mérlegelést nem tűrő törvényi kötelezettség. A perújítás elrendelése ekkor kötelező (például: BH2005. 388.). Ennek a rendelkezésnek az alaptörvény-ellenességét az indítványozó nem állította, ezáltal, valamint az indítványban kifejtett egyéb érvei értelmében is elfogadta a perújítást olyan jogorvoslatként, amely megfelelő eszköz az eljárásba folyamatában bekapcsolódó terhelt helyzetének a kompenzálására. Az indítványozó által vitatott esetben a terhelt a másodfokú eljárás folyamatában került elő. Így szükségszerű, hogy a jogorvoslat igénybevételével az adott eljárási szakasz lezárásáig várnia kellett, emiatt őt nem érte hátrány. Ráadásul a másodfokú eljárás szabályozásába is beépített a jogalkotó olyan garanciákat, amelyekkel a terhelt távolléte folytán beállt hátrány kompenzálható: a másodfokú bíróság tárgyalást tűz ki, és azon a vádlottat kihallgatja, valamint – ha szükséges – a vádlott által indítványozott további bizonyítást vesz fel.

- [39] 4.5. Az indítványozó további kifogása szerint a terheltnek, akinek a tartózkodási helye a másodfokú eljárás ideje alatt válik ismertté, az elsőfokú bíróság határozata ellen sincs jogorvoslati joga, hiszen a döntésről ténylegesen nem is szerez tudomást. Az indítványozó szerint ugyanis a terhelt tudomásszerzését a hirdetményi kézbesítés nem pótolja. A védő jogorvoslathoz való joga pedig a terhelt lehetőségeinek a korlátozottságát nem kompenzálja.
- [40] A jogalkotó döntése alapján van lehetőségük a bíróságoknak arra, hogy az eljárást a távollévő terhelttel szemben is lefolytassák, és annak során akár jogerős határozatot is hozzanak. Mivel a külön eljárás szabályai szerint folyó büntetőeljárásban személyesen nincs jelen a terhelt, nyilvánvaló, hogy a jogosítványai szűkebb körűek lesznek, mint annak a terheltnek, aki részt vesz az eljárásban. Az eljárási jogoknak ezt a korlátozottságát igyekezett kompenzálni a jogalkotó különböző garanciák beépítésével. Ilyen garanciákat rögzít a Be. 531. §-a is, amelyek alkalmazhatósága attól függ, hogy a terhelt tartózkodási helye az eljárás melyik szakaszában válik ismertté. Nem élhet pl. rendes jogorvoslattal a terhelt akkor sem, ha a jogerős döntés meghozatala után kíván bekapcsolódni a büntetőeljárásba, lehetősége van ugyanakkor perújítást indítványozni. A jogalkotó döntése értelmében a kötelező védelem [Be. 527. § (2) bekezdés, 529. § (3) bekezdés, 530. § (1) bekezdés] és a hirdetményi kézbesítés [Be. 527. § (5) bekezdés, 530. § (1) bekezdés] is megfelelő garanciális eszközök a távollévő terheltet érő hátrányok kiküszöbölésére. Ezen kifogások kapcsán az Alkotmánybíróság az indokolás [37]–[38] bekezdéseiben tett megállapításokra is utalva megjegyzi, hogy azok nem a Be. támadott, hanem más rendelkezéseikhez kapcsolódnak, így nem vetik fel a kifogásolt jogszabályhely alaptörvény-ellenességének a kételyét.
- [41] 4.6. Az indítványozó a támadott jogszabályhely alaptörvény-ellenességét abból is levezette, hogy pusztán a szerencsén, a körülményeken, a hatóságok aktivitásán és eljárásának az eredményességén múlik az, hogy a terhelt tartózkodási helye konkrét esetben mikor válik ismertté, így előre kiszámíthatatlan, hogy mely – a támadott vagy más, annál esetlegesen kedvezőbb – rendelkezések alapján kell vele szemben folytatni az eljárást.
- [42] Az Alkotmánybíróság ezen indítványi elemmel összefüggésben emlékeztet arra, hogy a terhelt állampolgári kötelességét mulasztja el akkor, amikor a hatóságok számára elérhetlenné válik, mert nem jelenti be a tényleges lakóhelyét, tartózkodási helyét. A lakcímbjelentés kötelezettségét ugyanis a terhelt számára a Be. 43. § (5) bekezdése, míg általánosan a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény 26. § (1) bekezdése egyaránt a változástól számított három munkanapon belül írja elő. Ezen kötelezettség elmulasztására reagált a jogalkotó a távollévő terhelt eljárás szabályainak a megalkotásával. Az eljárás tisztességességét pedig a szabályozásba beépített – fentebb utalt – garanciális elemek biztosítják. A szabályozás akkor áll összhangban az Alaptörvénnyel, ha a garanciák mindenkivel szemben egyformán érvényesülnek. Ennek jegyében azon terhelt számára sem biztosíthat kisebb kompenzációt a jogalkotó, akinek a tartózkodási helye a másodfokú eljárásban vált ismertté, mint az eljárásba egyéb időpontokban bekapcsolódó terhelt számára.
- [43] 4.7. Utalt rá az indítványozó, hogy utóbb, a másodfokú eljárásban a törvényszék megállapította, hogy az elfogatóparancs kibocsátását követően a hatóságok több mint egy éven keresztül nem keresték a terheltet az utolsó ismert lakó- és tartózkodási helyén. Nem teljesítették továbbá a vádlott életvitelének, valamint családi, munka és egyéb kapcsolatainak a felderítésére irányadó kötelezettségüket sem, így a körözésre irányadó szabályok nem érvényesülhettek. Ez a körülmény is oka volt az indítványozó szerint annak, hogy az elsőfokú ítélet meghozatalára a terhelt távollétében került sor.
- [44] Az indítvány ezen elemében az indítványozó tulajdonképpen azt vetette fel, hogy helye volt-e a távollévő terhelttel szembeni eljárás elrendelésének. A Be. releváns rendelkezésében, az 527. § (3) bekezdés a) pontjában az adott eljárástípus egyik feltételeként határozza meg, hogy „az elfogatóparancs kibocsátása a nyomozás iratainak ügyészhez történő megküldéséig [193. § (5) bek.] nem vezetett eredményre”. A feltétel teljesülését az ügyésznek a vádiratban részletesen ismertetnie kell. Amennyiben a vádemelés ezen feltétele a bíróság szerint nem teljesül, az eljárás megszüntetésének van helye. Ezen rendelkezés értelmében tehát lehetősége van a bíróságnak arra, hogy ha megállapítja, hogy az elfogatóparancs eredménytelensége kétséges, az eljárás folytatását – legalábbis a távollévő terhelt eljárás szabályai szerint – megakassza. Ez a kérdés azonban független a bírói indítványban támadott jogszabályi rendelkezéstől. Vizsgálata a külön eljárás szabályai alkalmazásának az előkérdése. Nem a támadott, hanem másik Be. paragrafus szabályozza, amelynek az alaptörvény-ellenességét az indítványozó nem állította. Ezért ugyan a konkrét büntetőeljárás lefolytatására lehet kihatása, a jelen bírói indítvány megítélésében nem bír relevanciával.

- [45] 4.8. Az érdemi vizsgálat lefolytatásának végső soron az is akadályát jelentette, hogy a bírói kezdeményezés kapcsán *res iudicata* megállapításának is helye volt. Az Abtv. 31. § (1) bekezdése értelmében az indítványban foglalt kifogások ítélt dolog jellege esetén nincs lehetőség az Alkotmánybíróság érdemi vizsgálatára, és az Abtv. 64. § f) pontjában foglalt okból az indítvány visszautasítása indokolt {3112/2016. (VI. 3.) AB határozat, Indokolás [13]–[15]; 3191/2017. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [23]–[33]}.
- [46] Az Alkotmánybíróság a Be. 531. § (5) bekezdés alaptörvény-ellenességét az Abh1.-ben több alaptörvényi rendelkezés alapján is vizsgálta már. Az Abh1.-ben az Alkotmánybíróság elvégezte mindazon kifogások alkotmányossági vizsgálatát, amelyekre az indítványozó a jelen indítványt alapította. Az indítvány érvelésében nem volt beazonosítható olyan további szempont vagy körülmény, amely a kifogásolt Be. rendelkezéssel összefüggésben az Alkotmánybíróság további eljárását tette volna szükségessé. Utalt ugyan az indítványozó arra, hogy az Abh1. alapjául alkotmányjogi panasz eljárás szolgált, amelyhez képest a jelen, bírói kezdeményezésen alapuló eljárásban az alaptörvény-ellenességgel kapcsolatos kifogások más megközelítésben vizsgálhatók, az eltérő megközelítés pedig más következtetések levonásához vezethet. Nem adott elő ugyanakkor olyan konkrét érvelést, nem hivatkozott olyan új alkotmányjogi összefüggésre, amely valamely más, az Abh1.-ben nem taglalt megközelítés érdemi vizsgálatát megalapozta volna. Nem változtak meg végül alapvetően az alkotmánybírósági eljárásban releváns körülmények sem – erről az indítványozó sem számolt be, és ilyet az Alkotmánybíróság sem tárt fel –, így az adott jogszabályi rendelkezés Alaptörvénnyel való összhangja vizsgálatának ezen okból sem volt helye.
- [47] 5. Utal rá végül az Alkotmánybíróság, hogy a 2018. július 1-jén hatályba lépett szabályozás is tartalmazza az eljárás a távollévő terhelttel szemben külön eljárást.
- [48] Az új Be. 752. § (1) bekezdése azt írja elő a bíróság számára, hogy ha a vádlott felkutatására tett intézkedések a másodfokú bírósági eljárásban vezettek eredményre, a másodfokú bíróság tárgyalást tűz ki, és azon a vádlottat kihallgatja, ismerteti a vádlott távollétében tartott tárgyalás anyagának lényegét, valamint – ha szükséges – a vádlott által indítványozott további bizonyítást vesz fel. Az új Be. elhagyja a Be. 531. § (5) bekezdés második mondatát, ezáltal az alkalmazható jogkövetkezmények tekintetében az általános eljárás szabályait rendeli alkalmazni. Ennek következtében az indítványozó által megfogalmazott aggályok, amelyek alapvetően a szabályozás ezen elemére, vagyis a jogkövetkezmény megállapítására vonatkoztak, az új Be. 752. § (1) bekezdését érintően nem támaszthatók.
- [49] Nem hagyhatók figyelmen kívül az új Be. bizonyításra vonatkozó, új tartalmú rendelkezései sem, így az új Be. 164. § általános szabályai, valamint az új Be. fellebbezésre irányadó 584. § (5) bekezdése. Ez utóbbi jogszabályhely „[a] fellebbezésben új tényt állítani, illetve új bizonyítékra hivatkozni csak abban az esetben lehet, ha a fellebbező valószínűsíti, hogy a fellebbezés alapjául szolgáló tény vagy bizonyítási eszköz az ítélet kihirdetését követően keletkezett, vagy arról önhibáján kívül az ítélet kihirdetése után szerzett tudomást. A fellebbezésben olyan bizonyítást is lehet indítványozni, amelyet az első fokon eljáró bíróság elutasított.”
- [50] Az indítványozónak lehetősége van arra, hogy a jelen indítványban támadott rendelkezés helyébe lépő és azzal szövegét tekintve részben azonos jogszabályhelyet érintő alkotmányossági aggályait újabb bírói indítványban előterjessze és azzal az új Be. érintett szabályának az alkotmánybírósági vizsgálatát kezdeményezze.

Budapest, 2018. július 10.

Dr. Czine Ágnes s. k.,
tanácsvezető,
előadó alkotmánybíró

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Horváth Attila s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Juhász Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: III/123/2018.

